

**VEDĽAJŠIE VETY
V NEMECKÝCH ODBORNÝCH EKONOMICKÝCH TEXTOCH VII.
PRÍPUSŤKOVÉ A ÚČINKOVÉ VETY**

**SUBORDINATE CLAUSES IN GERMAN PROFESSIONAL TEXTS VII.
CONCESSION AND EFFECT CLAUSES**

ELEONÓRA FLOCHOVÁ

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá syntaktickou analýzou a popisom prípusťkových a účinkových viet v nemeckých ekonomických textoch. Sú to prípusťkové vedľajšie vety, ktoré väčšina nemeckých lingvistov zaraďuje medzi príčinné vety, keďže v jazykovede sa pojem kauzalita používa v omnoho širšom zmysle ako vo filozofii.

Kľúčové slová: prípusťkové vety, účinkové vety, spojky a koreláty

Abstract

The paper deals with syntactic analysis of the concession and effect clauses in German economic texts. They are adverbial subordinate clauses with majority of German linguists classify as in linguistics the concept of „causality“ is used in a much broader sense than in philosophy.

Keywords: concession and effect clauses, couplings and correlates

Úvod

Na rozdiel od podmetových, predmetových, prípusťkových a prívlastkových viet sú prípusťkové vety sémanticky špecifikované. Podľa druhu prípusťkového určenia ich delíme na časové, miestne, spôsobové a príčinné. V odborných textoch sa často zdôrazňuje zákonitosť, nutnosť, možnosť, podmienenosť, účel nejakej činnosti, alebo dôsledok a účinok nejakých vzťahov alebo javov, prípadne sa pripúšťa nejaké iné riešenie daného problému. Preto sú príčinné vety medzi prípusťkovými vetami najfrekvencovanejšie. Podľa rôznych príčinných vzťahov, ktoré vyjadrujú, ich lingvisti (Kleine Enzyklopädie. Deutsche Sprache, 2001, s. 299 – 300) ďalej delia na:

1. príčinné vety v užšom zmysle,
2. podmienkové vety,
3. účelové vety,
4. prípusťkové vety,
5. účinkové vety,
6. účelové vety.

Okrem nich sem priradujú i vety so spojkou *anstatt/statt + dass* (Substitutivsätze) a vety so spojkou *während* (Adversativsätze), ktoré ale nemajú príslušné prípusťkové určenie. Príčinnými vetami v užšom zmysle a účelovými vetami som sa zaoberala v predchádzajúcich príspevkoch (Flochová, 2014 a, b). Výsledky mojej analýzy potvrdili, že hypotaxa je v odborných textoch silne zastúpená, ale nie všetky druhy vedľajších viet sú rovnako frekvencované. Pri vyjadrovaní účelu sú napr. v nemčine infinitívne konštrukcie s *um-zu* frekvencovanejšie než vedľajšie vety účelové, namiesto vedľajších viet časových sa v odborných textoch viac využívajú rôzne prípusťky času a p. V jazyku vždy platilo, že sa používa to, čo je jednoduchšie a zložitejšie výrazy sa používajú len v istých situáciách. Preto sa

aj v odbornom jazyku na vyjadrenie úmyslu, zreteľa, prípustky alebo účinku využívajú rôzne jazykové prostriedky. Zaujímalo ma, aké jazykové prostriedky sa využívajú v ekonomických textoch na vyjadrenie prípustkového vzťahu resp. účinku. Preto som v tomto príspevku zamerala svoju pozornosť na využitie prípustkových a účinkových viet, sledujem ich výskyt, vetno-členskú funkciu, spájacie výrazy i výskyt korelátov.

Prípustkovými vetami (Konzessivsätze) sa nazývajú vety, ktoré menujú protidôvod k vecnému obsahu vyjadrenému hlavnou vetou. Tento dôvod však nestačí, aby nejako zabránil tomuto deju v hlavnej vete. Jung (1966, s. 73) ich definuje ako vety, ktoré udávajú okolnosti, ktoré by sme na základe obsahu hlavnej vety neočakávali, a ktoré vzhľadom na obsah hlavnej vety pôsobia často ako protiklad. Ich základom je teda prípustkový vzťah. Považujem ho za druh príčinného vzťahu, hoci v tomto prípade vôbec nejde o vzťah dôvod – dôsledok a ani o nejakú príčinnú súvislosť. Ako píše Ružička (1956, s. 349), obvykle sa tu vyjadruje skutočná alebo možná príčina deja, ktorý však v danom prípade neplatí. Preto niektorí lingvisti (Bergner, 1975, s. 53) nezaraďujú tieto vety medzi príčinné vety, keďže súvetie síce obsahuje dôvod i dôsledok, avšak oba vecné obsahy nie sú v bezprostrednom vzťahu a nejde tu o lineárny vzťah medzi dôvodom a dôsledkom. Ich vzťah je protikladný. V jazykovede sa však filozofický pojem kauzalita používa v omnoho širšom zmysle ako vo filozofii, preto v analyzovaných ekonomických textoch (Informationen zur politischen Bildung, 1999) zaraďujem prípustkové vety medzi príčinné vety.

Prípustkové vety uvedené spojkou *obwohl*

Prípustkové vety vyjadrujú jav, ktorý je sprevádzaný niečím, čo sme neočakávali, no napriek tomu sa dej uskutočnil. K hlavnej vete sa pripájajú prípustkovými spojkami. Z prípustkových spojok, ktoré uvádzajú gramatiky – *obwohl, obgleich, obschon, obzwar, wenn auch – so auch* je spojka *obwohl* najrozšírenejšia. Spojky *obgleich, obschon* a *obzwar* sa používajú iba zriedkavo a v ekonomických textoch sa nevyskytli.

Príklady:

Obwohl bei Rundfunkgeräten ein sehr hoher Ausstattungsgrad erreicht ist, nimmt die Warenbereitstellung für den Binnenmarkt ... ständig zu.

Der Konsument ist unter solchen Bedingungen oft „gezwungen“ die Ware zu kaufen, obwohl er zuvor andere Vorstellungen über Preis, Qualität, Gebrauchseigenschaften, Service, zeitgerechtes Angebot usw. hatte.

Obwohl sich dieser Standpunkt in der wirtschafts-wissenschaftlichen Diskussion durchgesetzt hat, gibt es noch Auffassungen, nach denen die Objektivität ... zumindest bestritten wird.

Obwohl gerade nach den verschiedenen Arten von Dienstleistungen eine große Nachfrage besteht, kann das Tempo der Entwicklung des Dienstleistungssektors nicht willkürlich festgelegt werden, da ...

Pri skúmaní vedľajších viet v kontexte zistíme, že okrem spojky, ktorá vytvára koncesívny vzťah medzi hlavnou a vedľajšou vetou, sú tu i iné jazykové prostriedky na vytvorenie pevnejšieho spojenia medzi vetami a posilnenie kohézie textu. Tieto môžu pôsobiť smerom dozadu k predchádzajúcej výpovedi alebo dopredu smerom k nasledujúcej výpovedi. Sú to najmä zámená a doslovné alebo modifikované opakovanie slov. Môžu to byť i slová *auch, gerade, jedoch, doch, noch, nun* a p. vo vedľajšej vete a koreláty v hlavnej vete. Okrem toho, že poukážu na predchádzajúcu alebo nasledujúcu vetu, presnejšie vymedzia význam prípustky. Tak napr. *doch, jedoch* konfrontuje vecný obsah vedľajšej vety s vecným obsahom predchádzajúcej alebo nasledujúcej vety, *gerade* zase vyzdvihne výnimočnosť okolností, ktoré sú v rozpore s dejom hlavnej vety. Na niektoré z týchto možností poukazujú i hore uvedené príklady.

Prípustkové vety sú medzi príčinnými vetami najmenej rozšírený druh. V antepozícii sú približne rovnako zastúpené ako v postpozícii (7 a 6 viet). V interpozícii sú tieto vety veľmi zriedkavé a v analyzovanom materiáli sa nevyskytli.

Koreláty pri vedľajšej vete so spojkou *obwohl*

Spomedzi možných korelátov *so*, *doch*, *doch + so* a *jedoch*, *trotzdem* som v dokladovom materiáli našla iba v jednom súvetí *doch*. Ide tu o fakultatívny korelát pri anteponovanej prípustkovej vete.

Príklad:

Obwohl ... ein „Angebotsmarkt“ nicht der Realität entspricht, ... kommt es doch aus verschiedenen vor allem subjektiven Gründen, zu Angebotsüberhängen bei einzelnen Waren

Prípustkové vety so spojkou *wenn + auch* a *auch wenn*

Podobne ako *obwohl*, *obgleich*, *obzwar*, *obschon* uvádzajú aj *wenn + auch* a *auch wenn* prípustkové vety, ale sú medzi nimi rozdiely. Poukázal na ne Erben (1972, s. 205), keď píše: „*Diese (t. j. spojky, ktoré uvádzajú prípustkové vety) räumen als ‚irrelevante Möglichkeit‘ ein, dass ein gewisser, im abhängigen Satze genannter Umstand besteht, der aber nicht geeignet oder wirksam genug ist, das Hauptsatzgeschehen zu beeinflussen (Konjunktionen: obgleich, obschon, obwohl, trotzdem, ungeachtet, wenn auch, wengleich, wenschon, wiewohl) oder dass ein solcher Umstand eintreten könnte. (Konjunktionen: auch wenn, und wenn, wenn auch, wengleich, wenschon).*“

Flämig (1970, s. 968) sa k tejto otázke vyjadruje nasledovne: „*Im Spannsatz leiten obgleich, obwohl, obschon eingeräumte Tatsachen ein, der adversative Sinn überwiegt. Wengleich, wenschon, wenn auch können außerdem eine eingeräumte Möglichkeit bezeichnen, wobei der hypothetische Sinn stärker hervortritt. Die Grundform ist die des eingeleiteten Konditionalsatzes. Der konzessive Sinn wird durch auch, doch bezeichnet.*“

Teda aj vety so spojkou *wenn auch* (spojky *wenn schon*, *wengleich* sa v ekonomických textoch nevyskytli) môžu obsahovať nedostatočný dôvod alebo okolnosť pre dej v hlavnej vete, podobne ako vety s *obwohl*, *obgleich* (spojku *obgleich* som v texte tiež nezaregistrovala), ale tieto vety môžu okrem toho vyjadrovať i obmedzenú možnosť. Prevláda teda hypotetický charakter.

V analyzovaných textoch, som našla iba dve vety so spojkou *wenn + auch*, dve vety mali túto spojkou v opačnom poradí, t. j. *auch wenn*.

Príklady:

In der Produktion ist solchen Erzeugnissen den Vorrang zu geben, die für die Versorgung der Bevölkerung am wichtigsten sind, auch wenn der organisatorische Aufwand oft unbequem erscheinen mag und erhöhte Anforderungen ... stellt.

Sie sollen den Mut haben, den Produktionsprozess, den technologischen Prozess im Betrieb schonungslos zu analysieren, auch wenn das einen oder anderen nicht gefällt.

Vedľajšie vety príslovkové účinkové

Kým príčinné vety v užšom zmysle udávajú dôvod alebo príčinu deja hlavnej vety, pri účinkových vetách (Konsekutivsätze) je to dôsledok alebo účinok. Účinková veta je preto často označovaná za „*Folgesatz*.“ Väčšina nemeckých lingvistov (Grebe, 1973, s. 579; Jung, 1966, s. 71; Helbig, 1981, s. 589; Zielinski, 1991, s. 111; Kleine Enzyklopädie. Deutsche Sprache, 2001, s. 300) zaraďuje tieto vety medzi príčinné vety. Z našich lingvistov Ružička (1968, s. 417, 407) rozlišuje medzi účinkovými vetami, ktoré považuje za druh modálnych viet, a dôsledkovými vetami, ktoré sú spojené s hlavnou vetou na základe príčinného vzťahu. Aj podľa Pavloviča (Pavlovič, 2012) tieto vety patria medzi príslovkové vedľajšie vety spôsobové.

Havránek a Jedlička (1970, s. 383), Marko (1983, s. 312) i Šmilauer (1966, s. 277) ich zaraďujú k spôsobovým vetám, pretože vedľajšia veta „*vyjadňuje príslovkové určenie zpusobu, míry nebo prostředku, popř. zřetele.*“

Naopak, podľa Svobodu (Svoboda, 1954, s. 9) „*při rozboru souvětí vzhledem k tomu, jak v nich lidské myšlení odráží vzájemné vztahy objektivní skutečnosti, neobstojí ani ta dosavadní praxe většiny našich mluvnic, která uvádí věty účinkové jako druh vět způsobových. Věta účinková nevyjadřuje vzhledem k větě řídicí způsob, jak se dalo či bylo provedeno to, co je vyjádřeno ve větě řídicí, nýbrž účinek určitého způsobu provedení či účinek jevu vůbec.*“ Z hľadiska sémantickej štruktúry treba preto účinkové vety zaradiť medzi príčinné vety a nie medzi modálne. K hlavnej vete sa pripájajú spojkami *dass, so dass, zu ... , als dass.*

Účinkové vety so spojkou *dass*

Spomedzi účinkových viet sú vety so spojkou *dass* najrozšírenejšie. Ukazuje to i prehľad výskytu jednotlivých spojok: Pretože spojka *dass* je polysémantická spojka, syntaktickú povahu vedľajšej vety signalizujú korelačné príslovky, ktoré naznačia kvantitu alebo kvalitu veci, vlastnosti alebo deja. Vo vedľajšej vete uvedenej spojkou *dass* sa zase vyjadri účinok tejto kvality alebo kvantity. V odbornom ekonomickom texte fungujú koreláty ako obligatórne. Napr.: *Die Nachfrage nach neuen und weiterentwickelten Erzeugnissen steigt in der Regel so schnell an, dass die Warenbereitstellung zur ihrer Befriedigung nicht ausreicht.*

Vedľajšie vety uvedené spojkou	Počet
so ... , dass	34
solch- ..., dass	6
dermaßen ..., dass	2
derart ..., dass	1
in einem Maße..., dass	1
soweit..., dass	1
so dass	10
zu..., als dass	0
Spolu	55

Koreláty pri účinkovej vete so spojkou *dass*

Väčšina účinkových viet so spojkou *dass* má v hlavnej vete korelačnú príslovku *so*. Ide tu vždy o obligatórny korelát. Jung (1966, s. 73) a Grebe (1973, s. 579) ho považujú len za „veľmi častý.“ Niekedy sa veľká miera alebo intenzita toho, čo je pomenované slovesom, môže vyjadriť zámenným adjektívom *solch-* pred substantívom. Zámenné adjektívum vo funkcii prívlastku tu funguje ako korelát a naznačuje vlastnosť vysokej intenzity, veta s *dass* zase účinok, dôsledok tejto vlastnosti. Zaznamenala som šesť viet s týmto korelátom.

Príklad:

Grundsätzlich verlangt der Marktwert ein solches Verhältnis von Angebot und Nachfrage, dass beide in Struktur, Volumen und Zeit übereinstimmen.

Grebe (1973, s. 579) uvádza vo svojej gramatike iba korelát *so*, Helbig (1981, s. 593) *so, solch- a zu*, Jung (1966, s. 73) *so, solch-, zu a alzu*. Koreláty *zu* a *alzu* sa v dokladovom materiáli nevyskytli. Zaznamenala som však ďalšie koreláty - *dermaßen, insofern, in einem Maße, soweit a derart*. *Dermaßen* sa vyskytlo v dvoch vetách, ostatné koreláty len v jednej vete.

Príklady:

Die teilweise unzureichende Qualität der Konsumgüter belastet die Reparaturkapazitäten dermaßen, dass unzumutbar lange Wartezeiten ... entstehen.

... wenn die Nachfrage ... dermaßen steigt, dass die bisher nicht benutzten schlechtesten Produktionsbedingungen in den Produktionsprozess einbezogen werden müssen.

Gleichzeitig wachsen die Warenbestände im Handel in einem Maße, dass die nicht oder schwer realisierbaren Waren zunehmen,

Das ging sogar soweit, dass die Höhe des Handelsspannensatzes ... eine nicht geringe Rolle spielte.

Der Anteil der Ersatzkäufe am Gesamtumsatz wird bei den meisten langlebigen Konsumgütern ... derart steigen, dass er die 50-Prozent-Grenze überschreitet.

Vo vetách *so* spojkou *so dass* sa koreláty nepoužívajú.

Vedľajšie vety *so* spojkou *so dass*

V týchto vetách sa nevyjadruje účinok vysokej miery niečoho, ale dôsledok nejakého deja, ktorý je vyjadrený hlavnou vetou. Ide tu teda o účinok, ktorý je vyvolaný celým dejom vyjadreným hlavnou vetou a nie iba určitou kvalitou tohto deja. Tu vidíme ešte zreteľnejšie, že vety nevyjadrujú spôsob nejakého deja, ale nejaký dej, ktorý bol vyvolaný, alebo vyplynul z iného deja. Spojka zodpovedá slovenskému *takže*.

Príklady:

Der eigentliche Verschleiß des geistigen Nationalreichtums entspricht also dem ... moralischen Verschleiß, so dass seine Erhaltung nur in Gestalt seiner ständigen qualitativen Weiterentwicklung besteht.

Dadurch wird kontinuierlich die Nachfrage auf weitere Käuferschichten ausgedehnt, so dass die Bedürfnisbefriedigung ständig gehoben wird.

Der Ausstattungsgrad war bei den mittleren und oberen Einkommensgruppen bereits relativ hoch, so dass das Zuwachstempo des Absatzes dieser Waren zurückging.

Insgesamt wird der Warenumschatz beschleunigt, so dass bei Optimierung der Transportwege die Kundendirektlieferung für ... vorteilhaft ist.

Všetky účinkové vety sú v postpozícii. Ak by neboli, porušili by tým skutočnosť/fakt, že dôsledok sa dostaví až po nejakom deji – príčine, ktorá ho vyvolala alebo zapríčinila. Vetu *s dass* možno preto ľahko zmeniť na príčinnú vetu *s weil* bez toho, aby sa zmenil obsah výpovede. Napríklad súvetie z posledného príkladu bude po transformácii vyzerat' nasledovne: *Bei Optimierung der Transportwege ist die Kundendirektlieferung für ... vorteilhaft, weil der Warenumschatz insgesamt beschleunigt wird*. Hlavná veta účinkového súvetia sa stala vedľajšou vetou príčinného súvetia a vedľajšia veta z účinkového súvetia zas hlavnou vetou príčinného súvetia. Rozdiel medzi oboma súvetiami je len formálny.

Vedľajšie vety uvedené spojkou *ohne dass*

Vety *so* spojkou *ohne dass* sa v gramatikách rôzne posudzujú. Niektorí autori (napr. Jung (1966, s. 70) ich charakterizujú ako modálne vety, ktoré označujú chýbajúcu okolnosť (fehlender Umstand) alebo ako vety „zvláštno okolnostného deja“ (Marko, 1983, s. 314).

Podľa iných autorov tu ide o druh účinkovej vety, ktorá menuje „nicht eingetretene Folge,“ – t. j. dôsledok, ktorý sa nedostavil alebo o negatívnu konsekvutívnu vetu (Kossack/Starke, 1979, s. 176), pretože tu podľa nich ide o vety, ktoré odpovedajú na otázku ako? a s akým dôsledkom? Podobajú sa síce modálnym vetám, no zároveň je tu vyjadrený vzťah príčina – dôsledok resp. účinok, pozmenený na vzťah príčina – dôsledok, ktorý sa nedostavil. Ide tu o pomerne zriedkavý druh vedľajšej vety, v analyzovanom texte boli iba dve vety s touto spojkou. V tomto príspevku nezaraďujem vety so spojkou *ohne zu* medzi účinkové vety, ale podobne ako Jung (1966, 70) medzi spôsobové vety.

Záver

Prípustkové vety sú aj vo všeobecnom jazyku pomerne zriedkavé a sú uvedené rôznymi spojkami. Aj v analyzovaných ekonomických textoch boli málo frekvencované (iba 20 viet z celkového počtu 1357 vedľajších viet). Ich malý počet môže skresľovať skutočnosť a neumožňuje teda vyvodit' nejaké závery. Tieto vedľajšie vety boli však súčasťou analýzy, preto som sa nimi tiež zaoberala.

Účinkové vety boli o niečo frekvencovanejšie (57 viet, t. j. 4,2%) a poskytli zaujímavejšie výsledky. Úlohou korelátov (fakultatívnych i obligatórnych) je signalizovať vedľajšiu vetu už v hlavnej vete a naznačiť jej funkčný charakter. Niektorí lingvisti hodnotia koreláty pri účinkových vetách iba ako veľmi časté. Neplatí to pre analyzované ekonomické texty. Tu vystupujú koreláty ako obligátorne. Vyskytli sa pri každej účinkovej vete so spojkou *dass*. Pripisujem to snahe autorov vyjadrovať sa v odbornom texte čo najpresnejšie a najvýstižnejšie. Pretože všetky účinkové vety sú uvedené polysémantickou spojkou *dass*, korelačná príslovka musí signalizovať syntaktickú funkciu vedľajšej vety, tým, že naznačí kvalitu alebo kvantitu veci, vlastnosti, deja a vo vedľajšej vete sa zase vyjadri účinok tejto kvality alebo kvantity. Kým pri predmetových a podmetových vetách sa v analyzovaných ekonomických textoch z viacerých možných korelátov využíval iba jeden korelát resp. pri zámennej príslovke iba jedna skupina korelátov, pri účinkových vetách je to opačne. Okrem korelátov *so*, *solch-* uvádzajú niektoré gramatiky i koreláty *zu* a *alzu*. Tie sa síce v ekonomických textoch nevyskytli, ale zaznamenala som koreláty *dermaßen*, *insofern*, *in einem Maße*, *soweit* a *derart*. Tieto koreláty upresňujú význam spojky a naznačujú funkčný charakter vedľajšej vety.

Výsledky analýzy nemeckých ekonomických textov prinášajú ucelenejší pohľad na danú problematiku a môžu byť užitočné pre tých, ktorí sa prakticky a teoreticky zaoberajú odborným jazykom a odbornými textami. Možno ich využiť vo vyučovacom procese pri osvojovaní syntaxe nemeckého jazyka, pri štúdiu odbornej literatúry i pri preklade nemeckých odborných textov. Nadobudnuté komunikačné kompetencie umožnia študentom zapájať sa do odborných diskusií v cudzom jazyku a vyjadrovať vlastné stanovisko k aktuálnym problémom.

Zoznam citovanej literatúry

ERBEN, J. 1972. *Deutsche Grammatik. Ein Abriß*. München: Max Hueber Verlag, 1968, s. 205.

FLÄMIG, W. 1972. *Skizze der deutschen Grammatik*. Berlin: Volk und Wissen Volkseigener Verlag. s. 968.

FLEISCHER, W., HELBIG, G., LERCHNER, G.: *Kleine Enzyklopädie. Deutsche Sprache*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2001, s. 299, 300.

GREBE, P. 1973. *Der große Duden Grammatik*. Mannheim: Bibliographisches Institut, 1973, s. 593.

JUNG, W. 1966, 1982. *Grammatik der deutschen Sprache*. Leipzig: Bibliographisches Institut, 1966, s. 70, 73.

KOSSACK, H., STARKE, G. 1979. *Zur Einleitung der syntaktischen Möglichkeiten zum Ausdruck der verschiedenen Arten kausaler Beziehungen in Klasse 8* In: *Deutschunterricht* (Berlin-O) 32, s. 176.

MARKO, E. 1983. *Príručná gramatika nemčiny*. Bratislava: SPN, 1963, s. 314.

RUŽIČKA, J. 1956. *Slovenská gramatika*. Bratislava: SPN, 1968, s. 407, 417.

SVOBODA, K. 1954. O tak zvaných větách příčinných a účinkových. In: *Naše řeč*, 37, 1954, č. 1 – 2, s. 9.

ŠMILAUER, V. 1966. *Novočeská skladba*. Praha: SPN, 1966, s. 277.

Zoznam použitej literatúry

BERGNER, H. 1975. Überlegungen zur Kausalbestimmung in der deutschen Sprache. In: *Deutsch als Fremdsprache 1*, s. 50 – 57.

FLOCHOVÁ, E. 2014. Vedľajšie vety príslovkové účelové IV. In: *Jazykovedné, literárnovedné a didaktické kolokvium XXIV*, Bratislava: Z-F LINGUA, 2014.

FLOCHOVÁ, E. 2014. Vedľajšie vety v nemeckom odbornom ekonomickom texte V. Príčinné vety. In: *Jazyk – kultúra – spoločnosť. Zborník vedeckých prác*. Trnava: SSKP, 2014. CD- ROM. ISBN 978-80-969043-6-5

HAVRÁNEK, B., JEDLIČKA, A. 1963. *Stručná mluvnice česká*. Praha: StPN, 1963, s. 280 – 288.

HELBIG, G., BUSCHA, J. 1983, 1993. *Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Leipzig-Berlin-München: Langenscheidt Verlag Enzyklopädie, 1983.

Informationen zur politischer Bildung, Nr. 263, 1999. München: Franzis´print & media, 1999. ISSN 0046-9408.

PAVLOVIČ, J. 2012. *Syntax slovenského jazyka I*. Trnava: Pedagogická fakulta, 2012. ISBN 978-80-8082-526-6.

ZIELENSKI, W. D. *ABC der deutschen Nebensätze*. München: Max Hueber Verlag, 1991.

Kontakt:

PhDr. Eleonóra Flochová, CSc.

Ekonomická univerzita

Fakulta aplikovaných jazykov

Katedra nemeckého jazyka

Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava

Slovenská republika

Email: eleonora.flochova@euba.sk